باوەڕ بەناو و صیفەتەکانی خوای گەورە

ومەنهەجی هەق وڕاستی لەم مەسئەلەیەدا

[kurdish – کوردی – كردي]

حاجی ئومێد چرۆستانی

پێداچونەوەی: پشتیوان سابیر عەزیز

2012 - 1433

IslamHouse.com

﴿توحيد الأسماء والصفات ومنهج الحق في إثباته﴾

« باللغة الكردية »

أوميد عمر علي

مراجعة: بشتيوان صابر عزيز

2012 - 1433

IslamHouse.com

باوەڕ بەناو و صیفەتەکانی خوای گەورە
ومەنهەجی هەق وڕاستی لەم مەسئەلەیەدا

باوەڕ بوون بە ناو و صیفەتە جوانەکانی خوای گەورە کاریگەری وشوێنەواری گەورەی هەیە لەسەر دەروونی موسڵمان، شوێنەواری گەورەیشی هەیە لەسەر موسڵمان لەجێ بەجێکردنی پەرستنەکانی پەروەردگاریدا، لەو شوێنەوار و کاریگەریانەش ئەو مانا و واتا بەرزانەیە کە بەندەکان لەکاتی ئەو پەرستنانەی پەیوەندی بەدڵەوە هەیە هەستی پێ دەکەن کە بەروبومەکەی بریتیە لە پشت بەستن و تەوەکول بەخوای گەورە وخۆدانە دەست ئەو ذاتە پیرۆزە، وپاراستنی ئەندامەکانی لەشی لە گوناهوتاوان و وئەو ختورانەیشی دێت بەدڵیدا تەنانەت وای لێ دەکات کۆنترۆڵی بیروئەندێشەشی بکات بەشێوەیەك بیرکردنەوەیشی تەنها ئەو بیرکردنەوانە بێت کە خوای گەورە پێیان ڕازیە وپێیان خۆشە، شتێك دەبیستێ کە ئەو پێی خۆش بێت وە تەماشای دیمەنێکیش ئەکات ئەو پێێ ڕازی بێت، لەگەڵ ئەوەشدا ئومێد و ڕجای بەخوای گەورە زۆرە و گومانی چاك وباش بەپەروەردگاری دەبات .

ئەم واتا و مانایانە وغەیری ئەمانەیش کە پەیوەستن بە باوەڕ بە مانای ناو وصیفاتە جوانەکانی خوای گەورە بەندایەتی دیار و پەنهان بەرهەم دەهێنێت بەشێوەیەکی جیا لەکەسێکەوە بۆ کەسێکی تر، ئەمەش فەزڵ و چاکەیەکە خوای گەورە دەیبەخشێت بەهەر کەسێك کە خۆی بیەوێت و ئیرادە بکات .

بۆ نموونە بیرکردنەوە وباوەڕ بوون بەناوی جوانی (الغفار) کاریگەری گەورەی دەبێت لەخۆشەویستی بۆ خوای گەورە ونائومێد نەبوون لەڕەحمەتی فراوانی، وە ناوی (شدید العقاب) کاریگەری گەورەی دەبێت لەترسان لەو ذاتە پیرۆزە و بەجۆرێك بەندە لەخۆی ڕانابینێت وجورئەتی ئەوە ناکات سنوورە قەدەغەکراوەکانی بشکێنێت، ئەمە وسەرجەم ناو صیفەتە جوانەکانی تری کاریگەری خۆیان هەیە لەسەر دڵ ودەروونی موسڵمان وپابەند بوون بە فەرمان ودوور کەوتنەوە لەقەدەغەکراوەکانی وئیستیقامە ودامەزراوی لەسەر شەرعیەتەکەی، نەك هەر ئەوەندە بەڵکو ناو و صیفەتە جوانانەکانی خوای گەورە هەر یەکەیان بەپێی ئەو مانا و واتایەی کە لێوەی وەردەگیرێت، کاریگەری گەورەی دەبێت لەسەر خۆشەویستی ئەو ذاتە پیرۆزە کە بنەمای هەموو خۆشبەختی و بەختیاریەکی موسڵمانە لە ژیانی دونیاو

دوارۆژیشدا، هەروەها کلیلی هەموو چاکە وخەیرێکە و گەورەترین یارمەتی دەری بەندەکانی خوایشە لەسەر بەجێ هێنانی پەرستنەکانی پەروەردگاریان بەجوانترین شێوە، چونکە بەندایەتی وپەرستنە دیار و بەرچاوەکان بەپێی ئەو خۆشەویستیەی لەدڵی بەندەکاندایە بۆ خوای گەورە کەم وزیاد دەکات ولەسەریان گران دەبێت ئەگەر ئەو خۆشەویستیە بەئەندازەی پێویست نەبێت بۆ پەروەردگار .

تەواوکردنی کاروکردەوەکان وبەجێهێنانیان بەشێوەیەکی جوان بەو شێوەیەی کە خوای گەورە داوای کردووە بەندە بە ڕادەی ئەو خۆشەویستیەی کە عەبدەکان هەیانە بۆ خوای گەورە، خۆشەویستیش بەندە بەناسین وشارەزا بوون لە ناو وصیفەتە جوانەکانی خوای گەورە، هەر بۆیە دەبینین کە چاکترین و گەورەترین کەسانێك کە بەندایەتی پەروەردگاریان بەباشترین شێوە ئەنجام دابێت پێغەمبەران بوون (علیهم السلام) چونکە لەتەواوی خەڵکی زیاتر خوایان ناسیوە و خۆشتریشیان وویستوە .

لێکۆڵینەوەی یەکەم

پێناسەی یەکخواپەرستی ناو وصیفەتەمانی خوای گەورە و بەڵگەکانی

یەکەم : پێناسەکەی :

یەکخواپەرستی ناو وصیفەتەکان : بریتیە لە جێگیرکردن و ئیثباتکردنی ئەوەی کە خوای گەورە (اللّٰه) بۆ خۆی جێگیر و ئیثبات کردووە، وە جێگیرکردن و ئیثباتکردنی ئەوەی کە پیغەمبەرەکەی (صلی اللّٰه علیه وسلم) بۆی جێگیر وئیثبات کردووە، وە نەفی ئەوەیش بکەیت ولێی لابدەیت هەر شتێك کە خوای گەورە لەسەر خۆی نەفی کردووە ولای بردووە، وە نەفی ئەوەیشی بکەیت کە پێغەمبەرەکەی (صلی اللّٰه علیه وسلم) نەفی کردووە لەهەرچی ناو وصیفەتێك کە هەیە، وە ئیقراری ئەو ناو وصیفەتانە بکەیت بە ماناو وواتا صەحیح و دروستەکانی بەو مانایەی کە دەیگەیەنێت، وە شعور بە شوێنەوار و ناوەڕۆکەکەی بکەیت لەسەر دروستکراو مەخلوقاتەکانی خوای گەورە .

دووەم : مەنهەجی هەق وڕاستی لە دانپێدانان و ئیثباتکردن :

مەنهەجی هەق وڕاستی سەبارەت بە ناو صیفەتەکانی خوای گەورە لەسەر ئەوە ڕادەوەستێ کە باوەڕی تەواو و بەڕاست زانینی بێ گومانت هەبێت بەو شێوەیەی کە خوای گەورە خۆی وەصفی کردووە و پێغەمبەرەکەیشی (صلی الله علیه وسلم) هەر بەو شێوەیە وەصفی کردووە، بەبێ هیچ تەحریف و تەعطیل وتەکییف و تەمثیل کردنێك، بابزانین مانای ئەم ووتانە چیین :

تەحریف : بریتیە لە گۆڕین ولادانی هەر شتێك لەشێوە ڕاستیەکەی خۆی، ئەمەش دوو بەشە :

١- **(تحریف لفظي)** لادان و گۆڕێنی گوفتاری : ئەمەش بەوەی شتێك بۆ ووشەیەك زیاد بکەیت یان لێی کەم بکەیتەوە، یان حەرەکەیەك لەووشەیەکدا بگۆڕێت وەك گۆڕینی ووشەی (استوی) واتە : وەستاوە بۆ ووشەی (استولی) واتە : دەسەڵاتی هەیە بەسەریدا، لە ئاو ئایەتەی کە خوای گەورە دەفەرموێت : (ٱلرَّحۡمَٰنُ عَلَى ٱلۡعَرۡشِ ٱسۡتَوَىٰ) {طه : ٥} واتە :

ئەو خوا بەخشندە و میهرەبانە لەسەر عەرش وەستاوە (بەو

شێوەی شیاوی بێت ئێمە چۆنیەتییەکەی) نازانین (سەلەفی صاڵحی ئومەتی ئیسلام بەم شێوەیە تەفسیریان کردووە و لێی تێگەشتوون بەبێ هیچ جۆرە گۆڕین و لادانێك لەو مانایەی کە ئایەتە پیرۆزەکە دەیدات بەدەستەوە .

خاوەنی مەنظومەی نونیەش ئەڵێت :

نون اليهود ولام جهمي هما   في وحي رب العرش زائدتان

واتە : زیادەکردنی ئەو پیتی (نونە) ی کە جولەکە زیادیان کرد کاتێك خوای گەورە پێی فەرموون بڵێن (حطة) واتە بڵێن گوناهەکانمان لەسەر بسڕەوە و لێمان خۆشبە، کەچی ئەوان هاتن پێتیکی نونیان بۆ ووشەکەی خوای گەورە زیادکرد و بەگاڵتە پێکردنەوە ووتیان (حنطة) واتە گەنم و دانەوێڵە، بەهەمان شێوە جەهمیەکانیش هاتن پیتێکی (لام) یان بۆ ووتەکەی خوای گەورە زیاد کرد کاتێك خوای گەورە لەئایەتەکەدا فەرمووی : (ٱلرَّحۡمَٰنُ عَلَى ٱلۡعَرۡشِ ٱسۡتَوَىٰ)

ووشەی (استوى) یان گۆڕی بۆ (استولى) شاعیر لە کۆتایی بەیتەکەوە دەڵێت : ئەم دوو تەحریف وگۆڕینە لەو وەحیەی کە خوای گەورە کردوویەتی بۆ پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) زیادەیە .

٢- **(تحريف معنوي)** گۆڕینی مانا : ئەمەش بە تەفسیرکردن و لێکدانەوەی ووشەیەك بەتەفسیر ولێکدانەوەیەك کە غەیری ئەو مەبەست ومانایەیە کە خوای گەورە و پێغەمبەرەکەی مەبەستیانە، وەك تەفسیرکردن ولێکدانەوەی ووشەی (الید = دەست) بۆ خوای گەورە بەهێز یان بەناز وینعمەت، ئەمە تەفسیر ولێکدانەوەیەکی باتڵ و ناردوستە کە بەهیچ شێوەیەك نە شەرع و لە زمانیش بەڵگە نین لەسەر ئەم تەفسیرە .

تەعطیل : بریتیە لە نەفی کردن وباوەڕ نەبوون بە صیفەتەکانی خوای گەورە (اللّٰه)، هەروەك ئەوەی باوەڕت وابێت کە خوای گەورە بەهیچ صیفەتێك وەصف ناکرێت .

جیاوازیش لەنێوان (تەحریف) و (تەعطیل) دا ئەوەیە : تەحریف بریتیە لە نەفی کردنی ئەو مانا و واتا دروست و صەحیحەی کە دەقەکە دەیدات بەدەستە و لێوەی وەردەگیرێت و گۆڕینی بە ماناو واتایەکی نادروست، بەڵام تەعطیل بریتیە لە نەفی کردنی مانا و واتا دروستەکە بەبێ گۆڕینی بە مانا و واتایەکی تر .

تەکییف : بریتیە لە دیاریکردنی چۆنیەتی صیفەتەکە و ئەو هەیئەتەی کە سەریەتی، وەك ئەوەی هەندێك

لەمونحەریف گومڕاكان لەم بارەیەوە دەیكەن، ئەوانەی كە چۆنیەتی صیفەتەكانی خوای گەورە دیاریدەكەن، بەلەبارەی صیفەتی (الید : دەست) ی خوای گەورەوە دەڵین : دەستی خوای گەورە ئاوا و ئاوایە، وە چۆنیەتی (استواء) وەستانی خوای گەورە لەسەر عەرش بەو شێوەیەو بەو شێوەیەیە، هەموو ئەمانە باتڵ و نادروستن چونكە چۆنیەتی صیفاتی خوای گەورە هیچ كەسێك نایزانێت ذاتی هەق تەعالای خۆی نەبێت، بەڵام مەخلوق ودروستكراوەكانی خوای گەورە نەشارازان پێی وئیدراك وهەست بەوە ناكەن.

تەمثیل : بریتیە لە لێكچواندن وەك ئەوەی كەسێك بڵێ خوای گەورە بیستنی هەیە وەك بیستی ئێمە، یان (وجە) و ڕووی خوای گەورە وەك ڕووی ئێمە وایە، پاك وبیگەری بۆ خوای گەورە (اللّٰه) لەهەموو ئەمانە .

مەنهەچی هەقیش لەبارەی ناو صیفەتەكانی خوای گەورەوە لەسەر سێ بنچینەو بنەما ڕێكخراوە، هەركەسێك جێ بەجێیان بكات و ئاگایان لێ بێت ئەوە بێگومان سەلامەت ئەبێت لە لادان وگومڕا بوون لەم مەسئەلەیەدا، ئەوانیش بریتین لە :

بنەمای یەکەم : پاك وپێگەرد ڕاگرتنی خوای گەورە لەوەی صیفاتەکانی لەگەڵ صیفاتی دروستکراو و مەخلوقاتەکانیدا لەیەك بکەن و بەیەك بشوبهێن .

بنەمای دووەم : باوەڕبوون بەو وەصفەی کەخوای گەورە خۆی پێ وەصف کردووە وە بەوەی کە پێغەمبەرەکەی (صلى الله عليه وسلم) خوای گەورەی پێ وەصف کردووە بەشێوەیەك کە شایستەی بەرزو بڵندی ئەو ذاتە پیرۆزە بێت .

بنەمای سێهەم : بڕینی هەر جۆرە هەوڵدان و تەماعێك لە پێناو دەرکردنی حەقیقەتی صیفاتەکانی خوای گەورەی تەعالا، چونکە ئیدراك کردن وگەیشتنی مەخلوق بەمە کارێکی موستەحیل و نەگونجاوە .

هەرکەسێك ئەم سێ بنەمایە بەتەواوی لەخۆیدا جێ بەجێ بکات، ئەوە بێگومان باوەڕ و ئیمانی واجبی جێ بەجێ وتەحقیق کردووە لەبارەی ناو وصیفاتەکانی خوای گەورە بەو شێوەیەی کە پێشەوایانی سەلەفی ئەم ئومەتە بڕیاریان داووە بۆ خوای گەورە لەم بارەیەوە .

سێهەم : بەڵگەکانی ئەم مەنهەجە :

بەڵگەکان لە قورئانی پیرۆز لەسەر پڕیاردانی ئەم مەنهەجە شاهیدی ئەوەن :

بەڵگەکانی بنەمای یەکەم : بریتیە لە پاکڕاگرتنی پەروەردگاری بەرزو بڵند لەوەی بە مەخلوق و دروستکراوەکانی بچوێنیت وبشوبهێنیت، خوای گەورە دەفەرموێت : (لَيْسَ كَمِثْلِهِۦ شَىْءٌۖ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْبَصِيرُ)

{الشورى : ١١} واتە : هیچ شتێك نیە لەوێنەی ئەو (خوا) یە ،نە لەذاتیا، نە لە سیفاتیا، نەلە کرداریا، ئەویشە بیسەری بینا، بەئاگایە بە وتەی بەندەکانی، بینایە بۆ کاروکرداریان .

مانای ئایەتەکە ئەوە دەگەیەنێت کە بەهیچ شێوەیەك لە هیچ ڕوویەکەوە هیچ جۆرە لەیەکچوون و شوبهاندێك نییە لەنێوان خالق کە خوای گەورەیە لەگەڵ مەخلوقەکانیدا، سەرەڕای جێگیرکردنی هەردوو صیفەتی بیستن و بینین بۆ خوای گەورە، ئەمەش ئاماژەیە بۆ ئەوە ئەوەی بۆ خوای گەورە ئیثبات دەکرێت لە صیفەتی بیستن وبینین وەك ئەوە نییە کە بۆ مەخلوقاتەکانی ئیثبات وجێگیر دەکرێت لەم دوو صیفەتەدا لەگەڵ ئەوەی ئەم دوو صیفەتە بۆ زۆرێك لە مەخولقاتەکانی پێ وەصف دەکرێت، ئەوەی لەبارەی صیفەتی بیستن و

بینینەوە دەیڵێن بۆ هەموو صیفەتاکنی تریش هەروایە، ئەم ئایەتە بخوێنەوە کە خوای گەورە دەفەرموێت:

(قَدۡ سَمِعَ ٱللَّهُ قَوۡلَ ٱلَّتِي تُجَٰدِلُكَ فِي زَوۡجِهَا وَتَشۡتَكِيٓ إِلَى ٱللَّهِ وَٱللَّهُ يَسۡمَعُ تَحَاوُرَكُمَآۚ إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعُۢ بَصِيرٌ) {المجادلة : ١}

واتە : بەڕاستی خوا ووتەی ئەو ژنەی بیست کە لە بارەی مێردەکەیەوە گفتوگۆی لەگەڵ ئەکردی وە سکاڵای خۆی بۆ لای خوا ئەبرد وە خوا گوێی لە وتووێژی هەردووکتان بوو بەڕاستی خوا بیسەری بینایە .

ئیبن کەثیر لەتەفسیری ئەم ئایەتەدا ئەوەی هێناوە کە ئیمامی بوخاری لەبەرگی (٣٧٢/١٣) لەبارەی یەکخواپەرستیەوە ڕیوایەتی کردووە هەورەها ئیمام ئەحمەدیش لە مەسنەدەکەیدا بەرگی (٦/لاپەرە ٤٦) هێناویەتی کە عائیشەی دایکی باوەڕداران ئەفەرموێت " الحمد لله الذي وسع سمعه الأصوات لقد جاءت المجادلة إلى النبي (صلى الله عليه وسلم) تكلمه وأنا في ناحية البيت ما أسمع فأنزل الله عزوجل : (قَدۡ سَمِعَ ٱللَّهُ قَوۡلَ ٱلَّتِي تُجَٰدِلُكَ فِي

زَوۡجِهَا ...) تا کۆتایی ئایەتەکە {ابن كثير (٦٠/٨)} واتە :

سوپاس وستایش بۆ ئەو خوایەی کەبیستنی فراوانە بۆ بیستنی دەنگەکان، دەمەقاڵێکە هات بۆ لای پیغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) – مەبەست پێی خولەیە - ولەگەڵیدا قسەی کرد منیش لە لایەکی ماڵەکەوە بووم هیچم نەبیست وگوێم پێ نەبوو خوای گەورە ئەم ئایەتەی لەبارەوە دابەزاند (قَدۡ سَمِعَ ٱللَّهُ قَوۡلَ ٱلَّتِي تُجَٰدِلُكَ فِي زَوۡجِهَا ...) تا کۆتایی ئایەتەکە .

بەڵگەیەکی تریش، خوای گەورە ئەفەرموێت : (فَلَا تَضۡرِبُواْ لِلَّهِ ٱلۡأَمۡثَالَۚ) {النحل : ٧٤} واتە : طەبەری لە تەفسیری ئەم ئایەتەدا ئەڵێت : وێنە بۆ خوا مەهێننەوە وهاوشێوەی بۆ دامەنێن، چونکە خوای گەورە وێنە و هاوشێوەی نییە { الطبري (٦٢١/٧)} .

هەروەها فەرموویەتی : (هَلۡ تَعۡلَمُ لَهُۥ سَمِيّٗا) {مريم : ٦٥} عبد اللّٰهی کوری عەباس (خوایان لێ ڕازی بیت) لەتەفسیری ئەم ئایەتەدا دەڵێت : " ئایا وێنە و هاوشێوەیەك

بۆ پەروەردگار شك دەبەیت ؟ " بێگومان وێنە وهاوشێوەی خوای گەورە نییە .

بەڵگەیەکی تریش لەسەر ئەم بنەمایە : ئەو ئایەتە پیرۆزەیە خوای گەورە دفەرموێت : (وَلَمۡ يَكُن لَّهُۥ كُفُوًا أَحَدُۢ) {الإخلاص : ٤} طەبەری لەتەفسیری ئەم ئایەتەدا ئەڵێت : " خوای گەورە هاوشێوە و هاوتای نەبوو و نییە و هیچ شتێك وێنەی ئەو نییە .

بەڵگەیش لەسەر بنەمای دووەم : بریتیە لە باوەڕ بوون بەوەی کە لە قورئان وسوننەتدا هاتووە لەسەر ناو وصیفاتەکانی خوای گەورە، ئەو ئایەتە پیرۆزەی کە دەفەرموێت :

(ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلۡحَيُّ ٱلۡقَيُّومُۚ لَا تَأۡخُذُهُۥ سِنَةٞ وَلَا نَوۡمٞۚ لَّهُۥ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِۗ مَن ذَا ٱلَّذِي يَشۡفَعُ عِندَهُۥٓ إِلَّا بِإِذۡنِهِۦۚ يَعۡلَمُ مَا بَيۡنَ أَيۡدِيهِمۡ وَمَا خَلۡفَهُمۡۖ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيۡءٖ مِّنۡ عِلۡمِهِۦٓ إِلَّا بِمَا شَآءَۚ وَسِعَ كُرۡسِيُّهُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَۖ وَلَا يَـُٔودُهُۥ حِفۡظُهُمَاۚ وَهُوَ ٱلۡعَلِيُّ ٱلۡعَظِيمُ) {البقرة :٢٥٥}

واته : خوا ئەو خوایەیە کە هیچ پەرستراوێکی(بەهەق) نیە بێجگەلە لە ئەو هەمیشە زیندووی تەدبیرکەر و ڕاگر(ی بوونەوەر) ە نە وەنەوز ئەیگرێ و نە خەو هەر هی ئەوە هەر چی لە ئاسمانەکان و هەرچی لە زەوی دایە، کێ یە ئەو کەسەی لەو ڕۆژەدا بتوانێ تکای لەلا بکات مەگەر بە ڕێ پێدانی خۆی نەبێت، ئاگادارە بە ئەوەی لەبەردەمی (ئادەمی) یە وەیە (لە دونیا لە بەردەستیاندایە) وە ئەوەی لە دواوەیەتی (لە ڕۆژی دوایی دا بۆیان ئامادەکراوە) وە کەس ئاگای نییە لە هیچ شتێک لە زانین و زانیاری ئەو (خوا) مەگەر بەوەی کە خۆی بیەوێت، کورسی یەکەی خودا هەموو ئاسمانەکان و زەوی گرتۆتەوە وە پارێزگاری کردنی ئاسمانەکان و زەوی بۆ خوا ئاسانە و(گران نییە) وە هەر ئەوە بڵند پلەی پایە گەورە .

هەروەها دەفەرموێت : (هُوَ ٱلْأَوَّلُ وَٱلْءَاخِرُ وَٱلظَّٰهِرُ وَٱلْبَاطِنُ ۖ وَهُوَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ) {الحدید : ٣} واتە : هەر ئەوە

(اللّٰه) یەکەمە کەهیچ شتێك لەپێشیەوە نیە، دواهەمینیش هەر ئەوە کە هیچ لەدوایەوە نیە، ئاشکرایە لە ژوور ئەوەوە ئاشکراتر نیە، وەپەنهان بە هەقیقەت و کونهی لەدروستکراوەکانی ئەوە کەلەو پەنهانتر نیە" هەر ئەویش

زانایە بەهەموو شتێك (لە زەڕەیەکەوە تاوردتر) ئاگاداریەتی، هەروەها لەجێگایەکی تردا فەموویەتی :

(هُوَ ٱللَّهُ ٱلَّذِى لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ عَٰلِمُ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ ۖ هُوَ ٱلرَّحْمَٰنُ ٱلرَّحِيمُ (٢٢) هُوَ ٱللَّهُ ٱلَّذِى لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلْمَلِكُ ٱلْقُدُّوسُ ٱلسَّلَٰمُ ٱلْمُؤْمِنُ ٱلْمُهَيْمِنُ ٱلْعَزِيزُ ٱلْجَبَّارُ ٱلْمُتَكَبِّرُ ۚ سُبْحَٰنَ ٱللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ (٢٣) هُوَ ٱللَّهُ ٱلْخَٰلِقُ ٱلْبَارِئُ ٱلْمُصَوِّرُ ۖ لَهُ ٱلْأَسْمَآءُ ٱلْحُسْنَىٰ ۚ يُسَبِّحُ لَهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ (٢٤)) {الحشر: ٢٢ – ٢٤}

واتە : خوا هەر ئەو ذاتەیە بێجگە لەئەو هیچ پەرستراوێکی بەهەق نییە، زانای هەموو نهێنی و ئاشکراکانە هەر ئەوە بەخشندەی میهرەبان (٢٢) خوا ئەو ذاتەیە بێجگە لەو هیچ پەرستراوێکی بەهەق نییە، پاشا و پاك و بێگەرد و ئاشتی دەر و دڵنیاکەرە و چاودێر و پارێزگار و زاڵ وخاوەن شکۆ و شایستەی هەموو گەورەیی یەکە پاکی و بێگەردی بۆ خوایە لەو هاوبەشانەی کە بۆی دائەنرێ (٢٣) هەر ئەوە خوا و بەدیهێنەر و داهێنەر و وێنە کێشە هەر بۆ ئەوە هەموو ناوێکی هەرە جوان وپاك وبێگەرد، هەرچی لە

ئاسمانەکان و زەوی دایە ستایشی ئەو دەکەن وە هەر ئەوە باڵا دەستی کار بەجێ .

بەڵگە لەسوننەتی پیغەمبەریشدا (صلى الله عليه وسبم) ئەو فەرموودەیەیە کە ئەبو هورەیرە (خوای لێ ڕازی بێت) دەیگێڕیتەوە و موسڵیمیش لەصەحیحەکەی خۆیدا ڕیوایەتی کردووە : كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يأمرنا إذا أخذنا مضجعنا أن نقول اللهم رب السماوات ورب الأرض ورب العرش العظيم ربنا ورب كل شيء فالق الحب والنوى ومنزل التوراة والإنجيل والفرقان أعوذ بك من شر كل دابة أنت آخذ بناصيته اللهم أنت الأول فليس قبلك شيء وأنت الآخر فليس بعدك شيء وأنت الظاهر فليس فوقك شيء وأنت الباطن فليس دونك شيء اقض عنا الدين وأغننا من الفقر " { صحيح مسلم بەژمارە (٢٧١٣)} واتە : پێغەمبەری خوا (صلى الله عليه وسلم) فەرمانی پێکردین هەرکاتێك کە ڕۆشتینە سەر جێگا بۆ خەوتن بڵێین : ئەی خوایە پەروەردگاری ئاسمانەکان ، پەروەردگاری زەوی وپەروەردگاری عەرشی گەورە وبڵند، ئەی پەروەردگارمان پەروەردگاری هەموو شتێك، ئەی دەرخەری هەموو دانەوێڵە و ناوکێك، ئەی دابەزێنەری تەورات و ئینجیل و فورقان (مەبەست پێی قورئانە) پەنات پێدەگرم لەشەڕ وخراپەی

هەموو زیندەوەریك كە تۆ پێشە سەرت گرتبێت، ئەی خوایە تۆ یەكەمیت وهیچ شتیك پیش تۆ نییە، وە تۆ دواهەمینیت و دوای تۆ هیچ شتێك نییە، تۆ ئاشكرایت لەسەروو تۆوە هیچ شتێك نییە، وە تۆ پەنهانیت و لەتر پەنهان تر نییە، ئەی خوایە قەرزەكانمان بۆ بدەرەوە و لە هەژاری بمانپارێزە ودەوڵەمەندمانكە لێی .

دەقەكان لەم بارەیەوە زۆرن و ناتوانین هەموویان باس بكەین وبیخەینە ڕوو .

بەڵگەكانی بنەمای سێهەمیش : كە بریتیە لەوەی كە هیچ جۆرە هەوڵ و محاوەلەیەك نەدریت بۆ ئەوەی دەركی حەقیقەتی صیفاتەكانی خوای گەورەی تەعالا بكرێت، چونكە ئیدراك كردن وگەیشتنی مەخلوق بەمە كارێكی موستەحیل و نەگونجاوە، ئایەت وفەرموودەكانی خوای گەورەیش بەڵگەن لەسەر ئەم ڕاستیە، وەك دەفەرموێت : (يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ

وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِهِۦ عِلْمًا) {طه : ١١٠} واتە : خوا

دەزانێ و ئاگادارە بە هەموو ئەو شتانەی لە پێشیانەوەیە (لە قیامەتدا چاوەڕێیانە) وە بە هەموو ئەو شتانە لە پاشیانەوەیە

(له دنیادا کردوویانه) ئەو خەڵکە هەرگیز ناتوانن ئاگاداری زانست و زانیاری بێ سنووری ئەو ذاتە ببن .

هەندێك لەزانایان لەتەفسیری ئەم ئایەتەدا ئەڵین : زانست وزانیاری مرۆڤەکان ناتوانێت دەرك بە پەروەردگاری ئاسمانەکان وزەوی بکەن ودەوری بدەن ویەی پی ببەن، نەفی هەموو جۆرە دەرك کردن ودەورەدان ویەی پێ بردنێك دەکات لەچۆنیەتیەکەی .

هەروەها لەو بەڵگانەش لەسەر ئەم بنەمایە، خوای گەورە دەفەرموێت : (لَّا تُدۡرِكُهُ ٱلۡأَبۡصَٰرُ وَهُوَ يُدۡرِكُ ٱلۡأَبۡصَٰرَۖ)

{الإنعام :١٠٣} واتە : چاوەکان پەی پێ نابەن و ناتوانن بیبینن بەڵام ئەو هێزی بینین و چاوەکان دەبینێت.

هەندێك لە زانایان لەبارەی ئەم ئایەتەوە ووتویانە : " ئەمە بەڵگەیە لەسەر ئەوپەڕی تەواوی گەورەی و بڵندی پەروەردگار بێگومان ئەو لەهەموو شتێك گەورەترە، بەڕاستی لەبەر ئەو پەڕی گەورەی ئەو ذاتە هیچ شتێك ناتوێت دەرکی بکات ویەی پێ بەرێت بەشێوەیەك ئیحاطەی بکات، چونکە ئیدراك بریتیە لە پەی پێ بردن و ئیحاطە بەو شتە زیاد لە بینین، پەروەردگار لەڕۆژی دواییدا دەبینرێت بەڵام ناتوانرێت

دەرکی پێ بکرێت وەك ئەوەی دەزارنێت وهەیە، وە پەی بە زانست وزانیاری ئەو نابرێت " بۆیە پێویستە لەسەر مرۆڤی ژیر وخاوەن بیروعەقڵ کە بزانێت کە ژیری مرۆڤ تا ئەندازەیەك ئەتوانێت بگات بەشتەکات ودەرکیان بکات، لەدوای ئەوە ئیتر ناتوانێت سنووری ببەزێنێت، هەروەك چۆن هێزی بیستن وبینینی مرۆڤەکان تا ئەندازەیەك ئەتوانن ببینن و ببیستن ولەدوای ئەوە ئیتر دەستەپاچە دەبن لەدەرك کردن و بیستن و بینینی شتەکان، جا هەرکەسێك زۆر لەخۆی بکات زیاد لەئەندازەی ئەوەی کە بەژیری دەرکی پێ بکات وەك بیرکردنەوە لەچۆنیەتی صیفاتەکانی خوای گەورە وەك ئەو کەسە وایە زۆر لەخۆی بکات کە بەچاوی ئەو دیووی دیوارێك ببینێت، یان بیەوێت دەنگێك لەجێگایەکی زۆر دوورەوە ببیستێ .

بەم شێوەیە هاتینە کۆتایی ئەم بابەتە تا بەیەك گەشتنەوەیەکی تر لەسەر ئەمە بابەتێکی تری لەم شێوەیە بەخواتان دەسپێرم و خواتان لەگەڵ.